

ГОД. XXI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 30.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ГЛУМАЦ И ПУБЛИКА.

Предавање Јоце Савића, главног редитеља дворских позоришта у Минхену.

(Наставак.)

Али да нема тога осећаја и душе масе, то бисмо — према разновременом саставу нарочито великоварошке публике у погледу старости, образованости, наклоности и темперамента — врло ретко добили сагласну и једнодушну пресуду на представи, а и иначе пажљиви посматрач позоришне публике не би могао никако разјаснити неке извесне и очигледне, па често готово и загонетне појаве.

Већ је Платон казао: „Песника и публику везује неки ланац, коме је средишња карика глумац. Као магнетском силом прелази и продужује се деловање и радња тајанственим начином“.

А Август Виљем Шлегел у својим чувеним предавањима о драматској уметности и књижевности изражава се о упливу публике на себе саму овако: „При утецају на сакупљену множину публике ваља још, ради важности те појаве, да се ово у обзир узме: У обичном понашању показују људи један другом само своју спољашњу страну. Неповерљивост или равнодушност задржавају их, да и друге пусте да загледају у њихову унутрашњост, — а да се о ономе, што је нашем срцу најближе, говори с неком дирљивошћу и потресањем, не би пристојало тону финог друштва. Народни говорник и драматски песник налазе средства, да пробију и поруше преграде те конвенционалне, моралом прописане уздржљивости. Они изазову у слушаоцима тако живахне осећаје, да се од њих и нехотице покажу и избију спољашњи знаци, па сваки опази на осталима исту узбуђеност, и тако постају људи, који су се дотле туђили, у једанпут за тренутак поверљиви међу собом. Сузе, на које их говорник или позоришни писац примора да пролију за невино

оклеветана чевека или за јунака који гине, те сузе их све опрјатеље, збриглиз. Невероватно је, какву јаку снагу има видљива заједница многих људи за какав искрени унутарњи осећај, који се иначе обично повлачи у самоћу или се појављује само у пријатељској поверљивости. Вера, да такав осећај постоји, постаје ширењем њеним непоколебива, ми се осећамо јаки међу толиким садруговима и сва срца слију се у велику, неодољиву реку. Али баш због тога је та повластица: да се на сакупљену множину упливише, изложена веома опасној злоупотреби.“

Те очигледне, а често скоро загонетне појаве хоћу овде — да не будем нејасан и таман — само да додирнем; при том ћу се дотаћи и сродне једне појаве, и то психичког утецаја песникова на глумце и публику. Први између могућих примера и случајева, које се усуђујем навести, има поред све сумњивости на себи нечега што „сазидава“. Пренесимо се духом у позориште какве веће провинцијалне вароши, на представу којег од наших знатних класичних комада, но да та представа показује врло сиромашне и јадне украсе, да комад није добро научен и да је приказ доста лош. Али покрај свега тога присутна публика пажљиво слуша и прима велике идеје, узвишене осећаје, што их песник изражава на уста глумца. Већина публике управо је и дошла у позориште у извесној намери, да се познатом јој и вазда, с једнаком љубављу, уживаном лепотом и величином тога позоришног дела уздигне, и она се према томе ни недовољним, шта више погрешним приказом не да никако збунити у траженом свом уживању, на против видимо, на своје чудо, како је та публика неуморна, да по свршетку

чинова даје захвална израза своје усхићењу о оном што је видела и чула, тапшањем и изазивањем глумаца. Диста је то, као што сам већ рекао, у неком смислу само радосна појава видети, како се таква публика у поштовању и љубави према своје великом, народном песнику не да помутити мањкавим приказом; али има ипак и опасности у том гледању кроз прсте, што публика наравно несвесно чини, јер глумци који су из ма ког узрока, ради кога не морају бити ни криви, велико песничко дело јадно приказали, лако се могу занети, да мисле, е се одобраваће, које је учињено генију песниковом, њих тиче, те да се тиме понесу и поневице више него што треба, па да своје уметничко усавршење сматрају завршеним. Било би желети, да публика свуда за изврсна дела својих великих песника пиште ваљано приказивање. Али поменуте гледаоце ваља заиста извинити, јер психа масе стојала је ту под неодољивим упливом песничког генија.

Ону огромну силу на психу масе, која производи у срцима народа дубоко поштовање за дела већ упокојених песника нагнајује често код живих песника са истом таквом силом мода — исто тако силно и моћно, али наравно не тако пријатно. Код жива песника, који је постао модерним, код песника садашњице, који је својим делом постигао, заслужен или незаслужен, јаки и далеко разглашен уметнички успех, рађа лако први успех још више других успеха, — па то траје дотле, док га други песник садашњице у моди не замени. То каткад може врло брзо да се догоди. Али време после немилостиво изравна криви одношај између вредности и уважања, врени комади, остају и даље на позорници — а комади без праве вредности, које је само мода издигла, ишчезну сасвим и без трага. За наше доба постао је Берлин труба литерарне моде за позориште. Ту ми долазе на ум речи, што их у Шекспировом комаду „Тројило и Кресида“ Улис Ахилу каже: „Једнодушно хвале људи нову крпарију, на ма била из прошлости скрпљена, цени се прах мало позлаћен много више него злато мало запрашено — садашњица хвали само оно, што је садашње.“

Али како друкчије изгледа други случај — а тај се случај може догодити на најугледнијој позорници са најбрижљивијом управом —, кад још непознат, или баш и познат песник даје приказати нов комад. Управа је комад, пре него што је примљен, савесно прегледала и испитала, и исти је ваљано и својски научен. И глумци га са свом љубављу и жаром приказују, па ипак се може догодити, особито кад је кућа слабо посећена, да публика остане хладна и неприступна, да и сам ваљан комад са добрим приказом, на чудо песниково, али и на јед управе и бол глумаца, остане сасвим без утиска због хладноће публичине. Али може и друкчије да се деси. Кад је кућа врло добро посећена и кад се покажу и иначе сви знаци за успех, онда је довољан какав непредвиђен случај, доста је неспретност кога статисте, несретно муцање кога глумца, какав сувише оригиналан израз у тексту, нешто необичан костим, или макар што у садржини или у форми комада, што се коси са конвенцијом позоришта, па и какав сувише застарео или сувише модеран израз, маркантан, сувише актуелан или сувише антиквиран преокрет што га публика схвати у комичном смислу, — и комад је не само за то вече, него за дуго времена осуђен. Ту онда муњевитом брзином делају утецаји, који из саме публике долазе и силном снагом на њу натраг упливину. Покретачи тога могу више њих бити, али може то да произведе и појединац, који овлада психом масе, и онда је тај појединац сличан искри, која улети у буре с барутом, или војнику од олова који први падне па онда читав ред обори. Кад дакле така убитачна драж један пут отме мах над психом масе публичине, онда нема више наде, онда се не може умаћи, онда може доћи какав глумац, па ма био признати љубимац публичин, па рећи: „Добро вече“, он ће бити исмејан; може отићи и рећи: „Клањам се“, па ће га отпратити подружљив подсмех. Расположај публике налази се тада на кривој равнини, на чијем је крају најгрознија поруга, најоштрији подсмех и презир. У том случају стоји психа масе под упливом, који је комаду и приказу апсолутно противан, те се с тога не може више зауставити.

(Наставиће се).

ЛИСТИЦИ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(**Риџокоса.** Позоришна игра у 3 чина, с певањем, написао Ш. Лукачи, превео Ђ. П., музика од Ерка.)

22. фебруара о. г. имали смо у нашем позоришту правога уживања, велику уметничку насладу. Тога дана ступила је на нашу позорницу први пут као гост г. **Зорка Теодосијевићка**, члан кр. српског народног позоришта у Београду, па добром и леном игром својом и још лепшим певањем својим освојила је на јуриш целу публику, која јој је бурним тапшањем и изазивом своје допадање непрекидно изјављивала. А то је у потпуној мери и заслужила, јер је била права она мађарска горопад Ката, која кроз смех плаче, а кроз плач се смеје. Па како је тек дивно, с пуним осећајем, авес *verve*, отпевала песме, од којих је неке, на бурно захтевање, морала поновити! Слушајући те час сетне час веселе мелодије мађарских песама са њених усана, ми и не помишљамо, да то пева Српкиња већ нам се чини, да чујемо какву Мађарицу са сред Хортобађа. Треба ли јој веће дике и похвале за такво певање! То се зове права глумачка уметност, кад глумици пође за руком, да се претвори у особу, коју приказује, па осећаје своје, јад, тугу, радост и жалост, не казује својим језиком, него језиком особе, коју представља. И сами Мађари, којих је тога вечера необично много било у позоришту нашем, признали су ту ретку глумачку врлину г. Теодосијевићке кад су јавно изrekli, да она у свему и свачему живо опомиње на њихову *Блажаницу*, прву глумицу и јединствену приказивачицу женских типова из мађарског народног живота. Наша мила гошћа може потпуно задовољна бити са постигнутим успехом, кад је, ето, у стању била, да раздрага и Арпадове потомке и да им срца раскрави. То се зове: „*Veni, vidi, vici!*“

И скупни приказ целог комада ишао је тако глатко, заокружено, да је то била дивота и милота гледати и слушати. Сви наши вредни глумци без разлике осветлали су себи свој глумачки образ тога вечера. То је била представа, за коју би Немци рекли: „*Mustervorstellung*“. Сваки глумац играо је веома добро. Игра им беше неусиљена, природна, а увек према карактеру

особе, коју су представљали. Гледајући игру наших глумаца тога вечера, пале су нам на ум речи најславнијег немачког критичара, који је од сваког правога глумца, који хоће да се тим дичним именом поноси, захтевао да буде ни мање ни више него — Герик. Да је тај критичар од некуда могао бити у нашем позоришту тога вечера, видео би, да је сваки од наших глумаца, па и онај у најмањој улози, био ако и не Герик, а оно бар глумац на свом месту.

Цела публика с нестрпљењем очекује с нама заједно, што пре излазак наше миле гошће, гђе Зорке Теодосијевићке, на позорницу и радује се већ унапред уживању, које ће имати у игри њезиној. С.

ПОЗОРИШТЕ.

(**Изгорело позориште у Кијеву.**) Не давно је изгорело руско народно позориште у Кијеву. Била је баш недеља и давала се после подне представа за народ. На тој представи приказивала се опера: „Јевђеније Оњегин“, од Чајковскога. Истога вечера требала је да буде последња представа у овој сезони, пошто се за време поста не дају у Русији ни у једном позоришту представе. Но на представи, која је била после подне, букнула је ватра на позорници и захватила гардеробу. За четврт сахата било је цело позориште у пламену. Пожар је трајао до зоре. Изгореле су све докорације, сва гардероба и сва опрема за оркестар. Позориште то било је својина вароши Кијева и осигурано је на 170.000 рубаља.

(**Чешко оперно друштво у Спљету.**) „Јединство“ јавља: Половином априла доћи ће у Спљет чешко оперно друштво под управом г. Пиштека. Представљаће се: „Продана невеста“, од Сметане, „Травијата“, од Вердија, „Пикова Дама“, од Чајковскога, „Лохенгрин“, од Вагнера, „Марта“, од Флотова, „Чувидеки плес“, од Вердија, „Далибор“, од Сметане, „Африканка“, од Мајербера, „Вилим Тел“, од Росинија и „Постилон из Лонжимоа“, од Адама. Репертоар је, како се види, изврстан. Друштво ће се састојати из 70 чланова и чланица.

Издаје управа срп. нар. позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

35. Представа. У ДУНЂЕРСКОМ ПОЗОРИШТУ. Ван претплате.

ПРЕДСТАВА ЗА НАРОД С ОБАЉЕНИМ ЦЕНАМА.

У Новоме Саду, у недељу 25. фебруара (8. марта) 1896:

РАСПИКУЋА.

Чаробна позоришна игра у 5 чинова, с певањем, од Рајмунда, превео И. Стојановић, музика од Крајцера. — Редитељ: Добриновић.

ОСОБЕ:

I. чин: Љубав двоје слушчади.

Јулије Флотвел, племић, милионар	—	Васиљевић.
Волф, коморник му	—	Миловановић.
Валентин, послужитељ	—	Добриновић.
Роза, собарица	—	З. Марковићка.
Кавалер Димон	—	Спасић.
Пралинг,	} Флотвелови пријатељи	Душановић.
Хелм,		Поповић.
Валтер,	} архитекти	Стефановић.
Гриндлинг,		Филиповић.
Сокл,		Бакаловић.

Слуге, ловци, пријатељи

II. чин: Чаробни двори виле Керистане. — Лов.

Керистана, вила	—	М. Марковићка.	
Азур, њен услужни дух, а касније просјак	—	Марковић.	
Јулије Флотвел, милионар	—	Васиљевић.	
Валентин, послужитељ	—	Добриновић.	
Роза, собарица	—	З. Марковићка.	
Кавалер Димон	—	Спасић.	
Пралинг,	} Флотвелови пријатељи	Душановић.	
Хелм,		Поповић.	
Валтер,	} Флотвелови пријатељи	Стефановић.	
Кревуба баба		—	Ј. Добриновићка.
Волф, коморник		—	Миловановић.

III. чин: Раскош. — Бегство преко Темзе.

Јулије Флотвел	—	Васиљевић.
Глукхајм, председник	—	Лукић.

Амалија, кћи му	—	С. Бакаловићка.
Флитерштајн, б.рон	—	Тодосић.
Валентин, послужитељ	—	Добриновић.
Роза, собарица	—	З. Марковићка.
Волф, коморник	—	Миловановић.
Кавалер Димон	—	Спасић.
Азур, дух, као просјак	—	Марковић.

Гости, господа, госпође, слуге.

IV. чин: Служитељска верност.

Јулије Флотвел	—	Васиљевић.
Волф, богаташ	—	Миловановић.
Баштован	—	Жикић.
Валентин	—	Добриновић.

Више слугу.

V. чин: Добročинство виле Керистане.

Јулије Флотвел	—	Васиљевић.
Керистана, вила	—	М. Марковићка.
Азур, дух, још као просјак	—	Марковић.
Валентин, столар	—	Добриновић.
Роза, жена му	—	З. Марковићка.
Лива	—	Д. Туцаковићева.
Михајло,	} њихова деца	—
Петар,		* * *
Јован,		* * *
Јоца,		* * *

Н а р о д.

Ћја **Зорка Теодосјевићка** морала се на изненадни позив своје управе вратити у Београд, те тако није могла у данашњем комаду овде на позорницу изаћи као гост последњи пут, као што је то поштованој публици јављено било.

Свирачки збор ц. и кр. 70. пешачке пуковније свираће ове комаде: 1. „Ein Hoch unserem Kaiser und König“ од Глајснера. — 2. Секстет из опере: „Lucia die Lammermor“, од Доницетија. — 3. „Коло“, од Шуберга. — 4. „Сећам те се, душо“, од Глајснера. — 5. „Царска гавота“, од Реша.

Ко од наших поштованих претплатника жели своју ложу или своја места и за ову представу задржати, нека изволи ту намеру своју изјавити у књижари браће М. Поповића најдуже до 11 сах. пре подне.

Почетак тачно у 7¹/₂, свршетак у 10¹/₂ сахата.